

Landskap: *Halmar Län*Härad: *Löderås märe*Socken: *Hälsjö*Uppteckningsår: *1931*Upptecknat av: *N. G. Kutterman*Adress: *Lillhärda Halmsjö*Berättat av: *Johan Mäström*Född år *1852 i Primmaby, Hälsjö.*

Uppteckningen rör sig om renyöring, och arbete vid begravning. *Arbete vid begravning.*
 den enda stamrenyöring som förhåller sig uti ett hem om det var
 stuga eller palats, så var det då någon dog allt som fanns inom
 hus måste renyöras, och under alla förhållanden, och i synnerhet
 de eller där försedlar och divärse sakar den avlidne hade be-
 gagnat under sin sjukdomstid, till renyöringsmedel för-
 skaffade man väbran och trefalium som man kokade
 utav, med denna tillsats tvättade man allt löst inom
 hela huset, det överflödiga av denna lät slop man ut
 övar det golv uti det rum den döde legat i sjuk, detta tor-
 nades sedan upp med vittmassa och borstades efter med
 limg- eller kroggmassa, en sed som våra förfäder hade
 särskilt stort förtroende till, för att inte döden snart skulle

3189

2

skulle hälsa på dän, utan på dän dörar förbi, den dödes
blådar behandlades med samma preparat undantagandes
dän som gavs bort till dän fattiga som uti sin tur behand-
lade dän påsedlar på samma fantasifulla sätt, något
annat arbete än dät som tillhörde begravningen fick icke
utlösas så länge den döde låg äran god, man skulle visa
dän bortgångne respekt och all heder medan han eller
hon låg lik i huset eller på gården, vidtog man vardag-
liga sysslor och arbete, betraktades dät som vanhederligt
och föraktligt för dän bortgångne, dät var endast de
nödtränga sysslor med hushållaren och vedbränsle som
man fick ägna sig åt, ty våra förfäder hade för sed
att endast arbeta för dän bortgångnes hedar och ägna
sig åt att ordna dän dödes sista jordiska färd så stor-
lotad som föres hande, och i synnerhet om dät var en
rik och förnäm sådan, anners räknade man dät att han eller hon
skulle komma tillbaka och geva dän gåsener för sin försel, —

Tydor.

3189

3

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

Tydor vid dödsögonblicket
 dån som avled stilla och långt säram när en samnar
 in uti sin naturliga och vanliga sömn, dät var då be-
 stämt och säkert att en sådan hamnade uti dån eviga
 saligheten, dät var alltid vanligt att prästen frågade
 ut om dödskampen då man anmälde dödsfallett
 han ville nog ha reda på hur dån bortgångne för-
 hölt sig vid dödstunden, hade man då försäkra prä-
 sten om dät här i va antyddas då jublade prästen och
 försäkrade däm efterlevande om ett saligt slut för
 dänna värden och att guds änglar jublade och dät ring-
 des på himmellens blommar och att dät vart en stor
 glädje uti himmelen, dät samma hade prästen för-
 säkra begravningsvärdarna om då den avlidne jord-
 des, och satte en tillfredsställande tro och glädje inom
 de närmaste anhöringarna, som jublade öfver att prä-
 sten hade försäkrat däm om den bortgångnes saliga hälsanfärd, -

3189

4

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

Lätta var en god inghamlet för prästen, ty han kunde få sig en extra slant för det vackra tal han gjorde vid dån arlidnes grav, och det tröstens ord och försäkran han kunde tilldelade efterlevande, prästen hade det även uppe då han kom ihande till yulen och skulle taga upp sin tiande som man kallade yulhost, man drog ett minne av det vackra talet och det gjorde att prästen fick det tredubbla uti partysamt härseende för dån bortgångnes salighet, men däremot om man hade en svår och hård dödskamp, då hade man den elack att slås med uti dödsögonblicket, och då kunde endast prästen förklara den kodes olyckliga bortgång, kamlade dån döende mycket med händerna övar huvudet, då väntade den döende fler lik från samma förmely inom närmaste tiden, glände man sig och tog och bar histan med starändan huvudet, fäse ut då var det säkert att det väntades lik snart efter från samma hus beland någon av förmelys medlemmar. —

Om en präst uti söderåkra församling berättas följande.
 Det var en präst i söderåkra församling som var en sådan
 påsman som kunde på sin heder bestämma, var den avlidnes
 anda befann sig vid jordfästningen, så att församlings-
 barnna drog mistänkan om honom för sitt bestämda
 tal vid graven för var och en han jordfäste, och talade
 om uti sitt tal för dem som stod omkring graven, så
 hände det att några av församlingens barna kom ivägens om
 att de bestämt skulle pröva hans klokskap om detta
 fördolda väsen, man beställde en likhiesta och anmälde
 ett dödsfall för prästen, och bestämde begravningsdag, och
 då den bestämda dagen kom infann man sig på kyr-
 kogården med det levande liket uti likhiestan d.v.s.
 Det var en tyugofäm års yngling som bad sig uti lik-
 hiestan, det är att observera att man hade gjort många
 lofthäl i botten på hiestan för att den levande som
 låg däruti skulle få loft och icke hvaras under lofthett.

3189

6

begravningssermonien förrättades efter den vanliga ritualen
 män då prästen böjde läsa det sedvanliga, stannade
 han och såg sig omkring bland mäniskorna, och sade med
 hög röst, jag finnar icke dänna mäniskoanden varken uti
 hemmet, eller uti hälvettet, och var dän befinnar sig
 är mig fördolt, ty mellan dätta och dät tillhammande är
 endast ett kort steg och han fins icke på dänna vägen,
 som man stod där höra öfver prästen tal till mäniskorna
 tystnade han och såg sig omkring och utropade med hög
 röst, nu för dänna anden till hälvettet, dät var så att då
 man säll ned kistan uti graven blev lofthälen täpta
 av yorden, och yngligen hvarades ihäl, man tog upp kistan
 då vart han död, och fullt vart förskräckt, begravn-
 ingsrätten blev avslutad, och hamplimångarna fick sitt
 vät förtjänta straff, och prästen blev uti besittning av
 sin hnitliga alluethet och stora blompeth om vad
 mäniskoanden hamnade efter dätta livett, han var beprövad, -

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

Begravning
hos Jelling och rik.

3189

7

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

begravningar förebom på så otaligt många sätt under
våra förfäders tid, genom den stora blaskbilnadd
som var rådande på den tiden, var det nästan sär-
skilt fattig som skulle begravas ställde man sig endast fyra
man som bar den döde till graven, för en sådan var det
hållar icke någon som magade eller strödde ris, det var
som ingenting hänt, män präst och blakare mötte vid
hushållaren och skryg fram den efter lagens ritualer.
Kandbegravningar gestaltade sig allt efter som man var
förmögen, man kallade sina släktingar och jämbarn till
sina begravningar, och större bändor efter sin egen sed
allt efter förmögenhet, förmåga, män spriten fick icke
fattas vid någon begravning, ty spriten måste finnas
i första hand om det rätt skulle vara brist på matvaror,
ju rikare och förmåmare desto mera spritvaror och mat,
det förestälde icke någon sorgstund, män en stor gläd,
jefäst mål alla de tillbragelser som utspän sig på en begravning.

Barnsängshvinnas
död och begravning

3189

8

ANDRE TILLFÖRLITLIGT

En barnsängshvinnas död och begravning.
 Då en barnsängshvinna dog genom barnsängsfeber, eller difteri,
 höllt man icke något i h. gravvål, ty efter ett sådant dödsfall
 var det icke någon som bevisade sorgehuset, ty det höls
 för så nedrett ment, att vara närvarande på en sådan av-
 lidens begravning, därför att kvinnorna som hade fött ett
 barn gick på inga villkor framman uti beväring med
 andra människor för än de gått i kyrka och präster hade
 tagett läm i handen, och vad skulle det då vara om han
 dog vid ett sådant tillfälle, man gick ställa hanne till
 kyrkgården på lördagen och sätta ned hanne uti sin grav
 män dock där andra människor efter kristlig sed begravdes
 det första prästen gjorde då han kom upp till kyrkan
 var att yordfästa hanne och läste de böner som tillhörde
 ett sådant dödsfall, och sjöngdes ett salmvärk av blåkaren
 så var hela begravningsakten övverstämd, och ingen
 gick uti närheten av en barnsängshvinnas grav.

Söfön barns
begravning.

3189

9

ett missföstar eller ett dödfött barns begravning.
 ett missföstar d. v. s. ett oframgångsett föstar eller sk. skilt
 vid barn, dät var icke all utbildadt män dock ett ämne
 till ett föstar. dät tog man med sig till kyrkogården och
 lade ned dät uti en annan grav som var öpnad för en
 fullständig begravning där ett annat lik skulle ligga, man
 anmälde dät för prästen som jordfäste även dätta, utan att
 säga något om rituelens innehåll, ty dät hade alltså haft liv.
 ett dödfött barns begravning behandlades ungefär på sam-
 ma sätt, män dätta lades uti en liten trälåda och sattes ned
 uti en grav där ett annat lik skulle begravas. dätta
 måste ske före dät andra likets ankomst, uti ett hörn
 på graven vid dän ändan där man satte dän smala
 ändan på likhistan, så fick man anmäla dät för prästen
 som uti tur och ordning jordfäste den dödfödde och
 läste de på bönar som tillkom för ett dödfött barn
 dät gjordes icke heller någon tack sägelse för dät ärd och dät var full-
 gångsett

En själspillings
begravning.

3189

10

En själspillings begravning.
under våra förfäders tid var dätta en skräckingagande sak
dä en själsmördare skulle begravas ingen ville oroa sig
med att lägga hand vid honom, när någon måste göra
dät, värför man fick antita någon gammal fattiggar
om dätta uppdragett, en sådan fick begravas norr om
myrhan där icke några andra lik begravdes, än själspilling-
gar, de borteuorna, rächare, och trallpachor, uti vanliga
fall transporterades dätta lik till myrhan på en balt-
vagn efter ett par veor, på en söndags eftermedag
allt efter prästens bestämmele, graven var öppenad näran-
tills där man fick bära intill och kapa likett övar muren
ty dät var strängt förbjudett att passera yenam bo-
hanna eller bära däm övar en gång på myrhegiorden
dä man hade satt ned likett i graven fick man avläsa
sig, och präst och borchare skötte om ritualen på egen hand.
till att lägga i järn graven anmodade man en rächare.

67

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIVBarnsängshovins

3189

11

En barnsängshovinsas förach under så vichar,
 län som fick lida föracht och blev vanärad under så
 vichars tid dät han man säga var en barnafödelsma
 under våra förfäders tid, under de första vicharna
 efter dät han framfält sitt barn, som räknades
 fäm vichar efter ett flöckelår och så vichar efter
 en gosse, var han icke värdig till att gå låta till en
 värdig människa, eller taga någon uti hand och icke
 nog kärmed han fick icke stå vid något uti he-
 la husett, vid bläddar, möblar, eller andra kupperä, eller
 lägga sin hand vid matlagning, diskning eller sänve-
 ring, hrom han uti beröring med något sadant, var
 dät icke någon människa som smakade på maten
 han fick icke ens vistas uti sänverings- eller matrum
 då någon försön var närvarande. Då var dät icke
 någon som smakade på rättarna, män i stället
 avlämnade sig och med stort föracht lemna husett.

ANDRE TILLFÖRLITLIGT

en sådan stachans kvinna fick under denna tid icke
tala med någon människa mer än den som fick det uppdrä-
get att sköta henne och barnet under sagda tid, då nu den
söndagen kom att hon skulle gå uti kyrkan, fick hon
icke komma längre än innaför den nedre kyrkdörren
där stod kyrkspällen, och där mötte prästen henne, och
läste ritualen öfver henne, samt tog henne i handen
och förhållade henne värdig människans omgärd, samt
anvisade henne en särskild plats till vänster om altarin-
gen att sitta framför församlingen på en ensam pall
under hela tjänsten den söndagen, dät var på denna
grund en barnsängskvinna var så avskydd då hon
avled under tiden hon låg inom kyrkan, därför skulle
en sådan kvinna begravas såsom en djävullin utom
dät att hon fick begravas på sådan plats på kyrk-
gården där andra vanliga kristna människor låga
begravda, men något följte till graven var förbjudet

Se sid. 12 B, C.

20. Skedde verkligen en barnsängskvinnas begravning på samma sätt
som självspillingens? Varför ansåg man i så fall att det
skulle göras så?

12 B

*här är lite missuppfattning, eller ohi
skrivfel av mig själv, en barnsängskvinna begrav-
des närr om kyrkan på samma plats där självspillingar
begravdes, män han transporterades genom kyrklocher-
na, män en självspilling halade man övar kyrk-
muren på samma sidan om kyrkan, män den sidan
barnsängskvinna bars fram av mäniskorna
uti vanlig ordning, män man fick endast
besätta henne efter dän sed och ordning som
prästen hade beskrivett däm, så var dät prä-
stens tur att yordfärsta likett när honom
behagade, däm icke under någon folksamling
vid graven, endast hänner alla närmaste
fick bevittna yordfärstningen, ty en sidan
kvinnor som gick bort vid ett sådant tillfälle*

MINDRE TILLFÖRLITLIG

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av: *Kajsa Wallbary*

Uppteckningsår: Född år i

MINRE TILLFÖRLITLIGT

Uppteckningen rör *beträktades såsom ören och ohelig*
efter de sedor och tro våra förfäder levde uti, en
sådan minna ansågs icke värdig en begravningsplats
bland de s. h. hädgade människorna, då inte prästen
hade fått heligförklara honom efter sin nedhamst, han
var ingenting värd så länge han var ören och ohälgad,
och dött var han icke någon ren människa för än
att prästen hade läst de bönas övar honom som efter
dän gällande lag var hannes reningssedel samt med
prästens handtrykning såsom bekräftelse på hannes
återupptagande uti kristenheten, hade icke dätta hänt
före hannes död begravdes han på här äro beskriwne sätt,
en aintagen minna i kristenheten var uphydd och utan värde,
för alla människor på dän tiden,

Vassel.3189
13

om särskilda vassel för dödsfall,
under våra förfäders tid, man tog vassel på allt som
försam, om dät var någon av församlingens medlemmar
som vände om och gick uti kyrkan dät man hade
glämt något, sedan begravningssåsen var full till
avgång, då väntades dät snart något nytt dödsfall
från samma församling, var dät någon av de främmande
gästarna dätta inträffade för utan eftertanke då
skulle det gå någon av den församlingens medlemmar,
om någon sig sig tillbaka under dät att färden gick
framåt, då skulle någon av begravningssästarna
bä beakt inom ärets slut, om dät som syftade likhet
utan eftertanke kom till att se sig tillbaka under
färden, skulle någon inom den kyrkan eller dät
sambället under närmaste tiden dö beakt och syftas
på samma likvagn som dänne ifrågasvarande vagn
som gagnades vid dänna begravningen,

VÄRE TILLFÖRLITLIGT

22

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3189

14

var hästarna som drog likett långstyriga och arsliga
och såg sig tillbaka stampade och vändades sedan man
hade gått på likett då var det någon av hästarna som
inom närmaste tiden skulle lämna denna världen
för att vara förfäddar höllt för troligt att hästarna se-
dan såg vällnaden för den pärsan som snart skulle
lämna denna världen, i så fall att hästarna drog hårt
på limvagnen under färden till myrhan, och vart
mycket varma och smetliga vid frammansten till myr-
han då var man övertygad om att det icke stort rätt
till med den avlidne som denna gång skulle begravas
han hade tydligen ett fördolt brätt på sitt samvete
som han eller hon hade velat bekänna för prästen
uti dödsögonblicket, och nu var det där onde an-
den som följde denna pärsan till graven, och gjorde
att vagnen blev så tung, att dragarne kunde
med knapp nöd och stor ansträngning dragas fram till myrhan.